

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ «ΠΟΘΕΝ ΈΣΧΕΣ» ΠΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΤΟ 2024

Εισαγωγή

Το 2024, τόσο ο νόμος που ρύθμιζε το «Πόθεν Έσχες» του Προέδρου της Δημοκρατίας, των Υπουργών του και των Μελών του Κυπριακού Κοινοβουλίου, όσο και ο νόμος που ρύθμιζε το «Πόθεν Έσχες» των ανώτατων δημόσιων υπαλλήλων καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν από δύο νέα νομοθετήματα στα οποία υιοθετήθηκαν πολλές από τις προτάσεις της προαναφερθείσας μελέτης, αλλά διατηρήθηκαν ορισμένα σοβαρά κενά και αντιφάσεις, με συνέπεια να παραμείνει το σύστημα μη λειτουργικό και αναποτελεσματικό.

Στους δύο νέους νόμους, τα στοιχεία που πρέπει να παρατεθούν στις σχετικές δηλώσεις, προδιαγράφονται σε πίνακα που προσαρτήθηκε στον νόμο. Στο Μέρος Α του πίνακα αυτού παρατίθενται τα επιμέρους στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού του δηλούντος, του/της συμβίου/συμβίας και των εξαρτωμένων τους, αλλά τα δημοσιοποιούμενα περιουσιακά στοιχεία, τα έσοδα και τα έξοδα είναι μόνο του δηλούντος, ενώ τα περιουσιακά στοιχεία του/της συμβίου/συμβίας και των εξαρτωμένων τους δημοσιοποιούνται ως ένα συνολικό ποσό της καθαρής περιουσίας, χωρίς οποιαδήποτε άλλη πληροφορία. Για παράδειγμα, αν το σύνολο του ενεργητικού του/της συμβίου/συμβίας και των εξαρτωμένων είναι €2 εκατομμύρια και υπάρχουν υποχρεώσεις ύψους €1,9 εκατομμυρίων, το ποσό που θα δημοσιοποιηθεί ως καθαρή περιουσία του/της συμβίου/συμβίας και των εξαρτωμένων θα είναι €100 χιλιάδες.

Στο παρόν σημείωμα επισημαίνουμε τα κυριότερα αδύνατα σημεία του νέου συστήματος, τα οποία, κατά τη γνώμη μας, προδικάζουν την μελλοντική του αναποτελεσματικότητα.

Οι προαναφερόμενοι δύο νέοι νόμοι, όπως δημοσιεύθηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας, παρατίθενται ως «προσαρτήματα», με την επισήμανση ότι η μετάφραση (από τα ελληνικά στα αγγλικά) έγινε από τον μηχανικό μεταφραστή της Microsoft, χωρίς οποιαδήποτε δική μας παρέμβαση. Έπεται ότι δεν παρέχουμε οποιαδήποτε εγγύηση για την ακρίβεια και την πληρότητα της μετάφρασης και απεκδυόμαστε οποιασδήποτε σχετικής ευθύνης.

Το «Πόθεν Έσχες» είναι μια μαθηματική εξίσωση

Το σοβαρότερο πρόβλημα που προκύπτει από την μελέτη των 2 νέων νόμων που ψηφίσθηκαν το 2024 είναι η φαινομενική άγνοια (από πλευράς των συντακτών της νέας νομοθεσίας) της ουσίας του «Πόθεν Έσχες». Το «Πόθεν Έσχες» είναι ένα λογιστικό εργαλείο εντοπισμού αδήλων εσόδων και, ειδικότερα, των εσόδων των προερχομένων από παράνομες ή ερευνητέες πράξεις. Στην ουσία το εργαλείο είναι βασισμένο στην εξής απλή μαθηματική εξίσωση:

**Καθαρή περιουσία (περιουσιακά στοιχεία μείον υποχρεώσεις), στην αρχή μιας περιόδου
μείον καθαρή περιουσία, στο τέλος της περιόδου (σε τιμές κτήσεως)
ισούται με τα έσοδα της εν λόγω περιόδου
μείον τα έξοδα διαβίωσης της ίδιας περιόδου**

Η απόκρυψη παράνομων εσόδων και περιουσιακών στοιχείων

Προφανέστατα, ο πλέον αρμόδιος να ποσοτικοποιήσει τα επιμέρους στοιχεία μιας δήλωσης «Πόθεν Έσχες» είναι ο ίδιος ο συντάκτης της δήλωσης, δεδομένου ότι, αν ένα επιμέρους στοιχείο της δήλωσης είναι λανθασμένο ή έχει παραλειφθεί εντελώς, τότε δεν επιτυγχάνεται η εξίσωση, δηλαδή πρέπει να διορθωθούν (ή να παραποιηθούν) κάποια άλλα επιμέρους στοιχεία της δήλωσης, ώστε να επιτευχθεί η εξίσωση. Για παράδειγμα, αν παραλειφθεί από τη δήλωση το ποσό μιας εισπραχθείσας δωροδοκίας, θα πρέπει να παραλειφθεί και το περιουσιακό στοιχείο που προέκυψε από την είσπραξη της δωροδοκίας. Είναι πασιφανές ότι το έργο του εντοπισμού και της αποκάλυψης του αδήλου εσόδου είναι ιδιαίτερα δύσκολο, δεδομένου ότι το αντίστοιχο περιουσιακό στοιχείο μπορεί εύκολα να αποκρυφθεί σε μια υπεράκτια εταιρεία ή ένα εμπίστευμα (trust). Το γεγονός της απόκρυψης είναι, βέβαια, γνωστό στον αποδέκτη της δωροδοκίας και,

συνήθως, στον λογιστή και στους στενούς συνεργάτες του, οι οποίοι έχουν κάθε λόγο να θέλουν να αποκρύψουν την παράνομη πράξη, αφού η αποκάλυψή της θα τους καταστήσει συνένοχους στην παρανομία. Έπεται ότι η διάταξη που έχει ενσωματωθεί στους 2 νέους νόμους του 2024, η οποία απαιτεί «*γραπτή ένορκη καταγγελία στην οποία να παρατίθενται συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά και/ή στοιχεία ... που να θεμελιώνουν τους ισχυρισμούς*» του καταγγέλλοντος περί ύπαρξης παράνομων ή ερευνητέων πράξεων και την απουσία οποιουδήποτε λόγου που θα έπρεπε να οδηγήσει τον καταγγέλλοντα στο συμπέρασμα ότι η καταγγελία του περιέχει ανακριβή στοιχεία είναι άκρως αποτρεπτική, ιδιαίτερα εν όψει του ότι μια ανακριβής καταγγελία θα καταστήσει τον καταγγέλλοντα ένοχο ποινικού αδικήματος, τιμωρούμενο με πρόστιμο €50.000 ή με ποινή φυλάκισης 3 ετών ή και με τις δύο αυτές ποινές. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, η εξασφάλιση μιας ένορκης καταγγελίας είναι ένα ιδιαίτερα απομακρυσμένο ενδεχόμενο.

Το παράλογο της ρύθμισης αυτής αναδεικνύεται με την αντιδιαστολή της ανωτέρω διάταξης με την ποινή που ο νόμος προβλέπει στην περίπτωση που διαπιστώνεται (στο πλαίσιο «Ειδικής Έρευνας») ότι το υπόχρεο πρόσωπο υπέβαλε ψευδή στοιχεία. Ο ένοχος του αδικήματος αυτού υπόκειται σε χρηματική ποινή που δεν υπερβαίνει τις €10.000 (€5.000 στην περίπτωση των ανώτατων δημόσιων λειτουργιών) ή ποινή φυλάκισης που δεν υπερβαίνει το 1 έτος ή/και στις δύο αυτές ποινές.

Επισημαίνουμε ότι στη δική μας «Λευκή Βίβλο» είχαμε προτείνει τη δήμευση της αποκρυφθείσας περιουσίας και την επιβολή επί των αποκρυφθέντων εσόδων των προβλεπόμενων φόρων και ανάλογων τιμωρητικών προσαυξήσεων και προστίμων. Κατά τη γνώμη μας, η φυλάκιση δεν συνθέτει επαρκώς αποτρεπτική ποινή για τους εμπλεκόμενους στο οικονομικό έγκλημα και επιβαρύνει την κοινωνία με το πρόσθετο κόστος της στέγασης, διατροφής και φύλαξης των φυλακισθέντων.

Η επιζήτηση της πάταξης της διαφθοράς και της διαπλοκής από τους εμπλεκόμενους στις πράξεις αυτές είναι ουτοπικός στόχος

Ένα εξίσου σοβαρό πρόβλημα, που προκύπτει από την μελέτη των 2 νέων νόμων που ψηφίστηκαν το 2024, είναι η «self-service» προσέγγιση του συστήματος εποπτείας και ελέγχου των υποβαλλομένων δηλώσεων, δεδομένου ότι το δύσκολο αυτό έργο, το οποίο απαιτεί τεχνικές γνώσεις και ανεξαρτησία του «κριτή» από τον «κρινόμενο», έχει νομοθετικά ανατεθεί σε μια τριμελή επιτροπή απαρτιζόμενη από την Πρόεδρο και 2 Μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων. Μάλιστα, ο νόμος αναγνωρίζει και το ενδεχόμενο η προβλεπόμενη «Ειδική Έρευνα» να αφορά την Πρόεδρο και τα Μέλη της «Ειδικής Επιτροπής» ή Υπουργούς ή τον ίδιο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Σε περίπτωση κατά την οποία, από την έκθεση της Ειδικής Επιτροπής, διαπιστώνεται ότι υπόχρεο πρόσωπο έχει περιλάβει στην Κατάσταση Ενεργητικού και Παθητικού, στην Κατάσταση Εσόδων και Εξόδων ή στην Κατάσταση Συμφιλίωσης, «ένα ή περισσότερα περιουσιακά στοιχεία των οποίων η πηγή δεν δικαιολογείται» ή ότι η «διαφοροποίηση περιουσιακών στοιχείων δεν υποστηρίζεται από επαρκείς επεξηγήσεις», τότε (και μόνον τότε) τα ευρήματα διαβιβάζονται στον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας από την ίδια την «Ειδική Επιτροπή». Ως γνωστόν, ο Γενικός Εισαγγελέας της Κύπρου έχει τη δυνατότητα να θέσει μια ποινική υπόθεση στο αρχείο, «για λόγους δημόσιου συμφέροντος», χωρίς να έχει την υποχρέωση να αιτιολογήσει την απόφασή του (nolle prosequi).

Αξιοσημείωτη είναι η νομοθετική διάταξη που προβλέπει ότι, «σε περίπτωση κατά την οποία τα πιο πάνω ευρήματα αφορούν τον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, τότε αυτά διαβιβάζονται στον Βοηθό Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας». Ουσιαστικά ο υφιστάμενος καλείται να κρίνει τον προϊστάμενό του.

Τι σημαίνει η νομοθετική αναφορά στο ενδεχόμενο «να έχει διαπιστωθεί ότι η διαφοροποίηση των περιουσιακών στοιχείων δεν αιτιολογείται επαρκώς ή δεν αιτιολογείται καθόλου;»

Κατά τη γνώμη μας, η ανωτέρω αναφορά υποδηλώνει ανεπαρκή κατανόηση του τρόπου λειτουργίας του εργαλείου του «Πόθεν Έσχες», δεδομένου ότι «η Κατάσταση Συμφιλίωσης» (δηλαδή η επαλήθευση της εξίσωσης) είναι εφικτή μόνο επί συνολικής βάσεως και ανέφικτη σε σχέση με το κάθε επιμέρους περιουσιακό στοιχείο. Με απλά λόγια, δεν είναι δυνατό να διασυνδεθεί εννοιολογικά μια αύξηση ή μείωση ενός συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου με μια συγκεκριμένη πηγή εσόδων ή με ένα συγκεκριμένο έξοδο. Η ελλιπής αυτή κατανόηση ήταν βασικό πρόβλημα και της ανακληθείσας προγενέστερης νομοθεσίας που, δυστυχώς, δεν έχει εκλείψει.

Η εμπλοκή του Εφόρου Φορολογίας στην πάταξη της διαφθοράς και της διαπλοκής

Τα δύο νεοεισαχθέντα νομοθετήματα επί του «Πόθεν Έσχες» προσδίδουν πρωταγωνιστικό ρόλο στον Έφορο Φορολογίας, στην προσπάθεια αποκάλυψης παράνομων πράξεων, όπως η δωροδοκία. Αναμφίβολα η συλλογική πείρα και γνώσεις του Τμήματος Φορολογίας του Υπουργείου Οικονομικών είναι επαρκείς για τον σκοπό αυτό. Όμως, είναι γνωστό ότι το Τμήμα Φορολογίας δυσκολεύεται να ανταποκριθεί στη βασική του αποστολή, που είναι η επιβολή και η είσπραξη των προβλεπόμενων από τη νομοθεσία φόρων και, γενικότερα, η πάταξη της φοροδιαφυγής, λόγω της υπερφόρτωσής του με ένα μεγάλο και δύσκολο έργο. Συνέπεια αυτής της υπερφόρτωσης είναι οι παρατηρούμενες μεγάλες καθυστερήσεις στην εξέταση των υποβαλλομένων φορολογικών δηλώσεων, αλλά και η εξέταση των υποβαλλομένων ενστάσεων κατά αυθαίρετων φορολογιών. Οι παρατηρούμενες καθυστερήσεις συχνά είναι μεγαλύτερες της τριετίας. Η προσθήκη κυριολεκτικά χιλιάδων δηλώσεων «Πόθεν Έσχες» στον φόρτο εργασίας του Τμήματος Φορολογίας θα έχει ως αναπόφευκτη συνέπεια είτε την μη εξέταση των δηλώσεων «Πόθεν Έσχες» ή την πλημμελή εξέταση των δηλώσεων φορολογίας.

Όμως, κατά τη γνώμη μας, υπάρχει ακόμη ένα σοβαρό πρόβλημα στην εμπλοκή του Εφόρου Φορολογίας στις διεργασίες του «Πόθεν Έσχες» και αυτό είναι το πρόβλημα της έλλειψης της επιβεβλημένης ανεξαρτησίας από τους υποκείμενους στον έλεγχο. Οι εργαζόμενοι στο Τμήμα Φορολογίας, συμπεριλαμβανομένου και του Εφόρου, είναι δημόσιοι υπάλληλοι η ανέλιξη των οποίων εξαρτάται από εκείνους που συνθέτουν το υποκείμενο της εξέτασης του «Πόθεν Έσχες». Οι ενδεχόμενες συνέπειες της σχέσεως αυτής είναι προφανείς. Εμείς πιστεύουμε ότι μόνο μια απολύτως ανεξάρτητη Αρχή με εισαγγελικές αρμοδιότητες θα μπορούσε να επιτελέσει αποτελεσματικά το έργο της διαχείρισης και εποπτείας του «Πόθεν Έσχες» των πολιτικά εκτεθειμένων προσώπων και των ανώτατων στελεχών της δημόσιας διοίκησης.

Άλλο «αξία» και άλλο «τιμή κτήσεως» ενός περιουσιακού στοιχείου

Πολλές φορές έχουμε τονίσει ότι το «Πόθεν Έσχες» είναι βασισμένο στην «τιμή κτήσεως» ενός περιουσιακού στοιχείου και δεν έχει απολύτως καμιά σχέση με την τρέχουσα αγοραία αξία (current market value) του οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου. Για παράδειγμα, ένα περιουσιακό στοιχείο μπορεί να είναι ένα ακίνητο που κληρονομήθηκε, δηλαδή αποκτήθηκε χωρίς την καταβολή οποιουδήποτε τιμήματος, ιδιαίτερα στην Κύπρο που δεν επιβάλλεται οποιαδήποτε φορολογία στις δωρεές και τις κληρονομίες. Έπεται ότι ο προσδιορισμός και η παράθεση της «αγοραίας αξίας» (market value) του οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου – έργο υποκειμενικό και δύσκολο – δεν εξυπηρετεί κανένα απολύτως σκοπό και «θολώνει» το τοπίο, υποσκάπτοντας την προσπάθεια της πάταξης της διαφθοράς και της διαπλοκής, με την πρόκληση σύγχυσης και συσκοτισμού. Βέβαια, εάν ένας ζωγραφικός πίνακας αγοραίας αξίας ύψους €2 εκατομμυρίων παρουσιάζεται στη δήλωση ενός υπουργού ότι αποκτήθηκε «διά δωρεάς», είναι θέμα που σαφώς χρήζει διερεύνησης και για αυτό τον λόγο πρέπει να περιγράφεται επαρκώς και να απεικονίζεται σε μια ονομαστική αξία €1. Τα ίδια σχόλια ισχύουν και στην περίπτωση των κοσμημάτων μεγάλης αξίας, που δωρίζονται στα πολιτικά πρόσωπα και στα ανώτατα στελέχη της δημόσιας διοίκησης, για την εξασφάλιση μιας ευνοϊκής μεταχείρισης. Είναι προφανής αφέλεια να αναμένει κάποιος ότι το αντικείμενο της δωροδοκίας θα απεικονισθεί, στη δήλωση του «Πόθεν Έσχες» του δωροδοκηθέντος, στην πραγματική αγοραία του αξία, κατά τον χρόνο της μεταβίβασης της ιδιοκτησίας από τον δωροδότη στον δωρολήπτη. Ο στόχος, λοιπόν, θα πρέπει να περιορισθεί στο ελάχιστο, που είναι η αποκάλυψη της ύπαρξης του πίνακα ή του κοσμήματος και του γεγονότος και ότι περιήλθε στο πολιτικά εκτεθειμένο πρόσωπο ή την/τον σύζυγό του ή τους εξαρτωμένους του «δια δωρεάς» (έναντι του ονομαστικού τιμήματος του €1).

Είναι γεγονός ότι στο προοίμιο των νόμων αναφέρεται ρητά ότι η δηλούμενη περιουσία παρουσιάζεται σε «τιμές κόστους», αλλά στον νόμο που διέπει το «Πόθεν Έσχες» των ανώτατων στελεχών της δημόσιας διοίκησης κατάφερε να παρεισφρήσει (στο άρθρο 4 που αφορά το περιεχόμενο της δήλωσης) η λέξη «αξία» κατά το έτος απόκτησης του κάθε συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου. Το ολίσθημα αυτό αναπόφευκτα θα δημιουργήσει ερμηνευτικά προβλήματα.

Πέραν της «συγκάλυψης», σε τι εξυπηρετεί η μη δημοσιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων του/της συζύγου και των εξαρτωμένων;

Ένα μεγάλο βήμα προόδου σε σχέση με την προϊσχύουσα νομοθεσία, ήταν η επιβεβαίωση ότι ο περιορισμός του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι επιτρεπτός, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, στην περίπτωση κάθε προσώπου που ευρίσκεται σε δημόσια θέση ή διαχειρίζεται δημόσιο χρήμα ή διαδραματίζει ρόλο στη δημόσια πολιτική και οικονομική ζωή, αφού προάγει τη διαφάνεια στον πολιτικό και δημόσιο βίο και εξυπηρετεί τον υπέρτερο στόχο της καταπολέμησης της διαφθοράς στη δημόσια ζωή. Ολόκληρο το προοίμιο και των δύο νέων νόμων του «Πόθεν Έσχες» αποκλειστικά αιτιολογεί την ανάγκη της δημοσιοποίησης της προσωπικής και επαγγελματικής περιουσίας των πολιτικά εκτεθειμένων προσώπων και ομολογουμένως επιτυγχάνει τον στόχο του κατά έναν ιδεατό τρόπο. Η ανεπαρκής αιτιολόγηση της ανάγκης αυτής από πλευράς του νομοθέτη ήταν ο λόγος που κρίθηκε, στο παρελθόν, ανάλογη διάταξη της ανακληθείσας νομοθεσίας, αντισυνταγματική.

Όμως το επίτευγμα αυτό σε μεγάλο βαθμό ακυρώθηκε με τη θέση του νομοθέτη ότι η ανάγκη αυτή δεν επεκτείνεται εις τον/την σύζυγο και τους εξαρτώμενους του πολιτικά εκτεθειμένου προσώπου. Οι συνέπειες της παράλειψης αυτής επιτείνονται ως αποτέλεσμα της ευκολίας και της ταχύτητας με την οποία υλοποιείται στην Κύπρο η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων διά δωρεάς, από ένα φυσικό πρόσωπο σε άλλο, αλλά και από την ανυπαρξία οποιουδήποτε κυπριακού φόρου ή τέλους κατά τη μεταβίβαση. Είναι επίσης γνωστό ότι στην Κύπρο – με ενδεχόμενη εξαίρεση την κληρονομούμενη περιουσία – τα αποκτώμενα μετά τον γάμο περιουσιακά στοιχεία κατά κανόνα συνθέτουν συνιδιοκτησίες των συζύγων. Καλό παράδειγμα είναι οι «κοινοί τραπεζικοί λογαριασμοί» από τους οποίους συνήθως καλύπτονται οι οικογενειακές δαπάνες. Άξιον αναφοράς είναι το γεγονός ότι και το κυπριακό οικογενειακό δίκαιο αναγνωρίζει την κοινοκτησία των περιουσιακών στοιχείων που αποκτήθηκαν μετά την τέλεση του γάμου ή τη σύναψη του συμφώνου συμβίωσης. Νοείται ότι η αναφορά αυτή δεν καλύπτει τις περιπτώσεις των διαζευγμένων ή των εν διαστάσει συζύγων.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο διαχωρισμός της οικογενειακής περιουσίας σε περιουσία του κάθε μέλους της οικογένειας θα αποδειχθεί αυθαίρετος και σε πολλές περιπτώσεις πρακτικά ανέφικτος. Σαφώς ανέφικτος είναι ο επιμερισμός των οικογενειακών εξόδων και τούτο έχει αναγνωρισθεί από τον νομοθέτη ο οποίος ρητά δηλώνει στο Παράρτημα (όπου προδιαγράφεται το περιεχόμενο της δήλωσης του «Πόθεν Έσχες»), ότι αναφορικά με τα έξοδα «δεν είναι απαραίτητος ο διαχωρισμός μεταξύ συζύγων», ακυρώνοντας έτσι την πρακτική αξία του εργαλείου, με το να καταστήσει ένα μέρος της εξίσωσης του «Πόθεν Έσχες» απροσπέλαστο από την κοινωνία των πολιτών.

Οι εταιρείες και τα εμπιστεύματα έχουν τεθεί εκτός της εμβέλειας του «Πόθεν Έσχες».

Ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα της νέας νομοθεσίας είναι το γεγονός ότι τόσο οι εταιρείες (ακόμη και οι ολοκληρωτικά ελεγχόμενες από την οικογένεια) και τα εμπιστεύματα (trusts) έχουν τεθεί εκτός της εμβέλειας του «Πόθεν Έσχες», αφού τα στοιχεία αυτά (για παράδειγμα, οι μετοχές μιας επενδυσιοδόχου εταιρείας) απεικονίζονται στην τιμή κτήσεώς τους και η προδιαγραφόμενη από τον νόμο διασύνδεσή τους περιορίζεται στα «διανεμόμενα μερίσματα».

Έπεται ότι με τη σύσταση μιας υπεράκτιας εταιρείας (off-shore company), εγκατεστημένης σε ένα φορολογικό παράδεισο (tax haven), είναι εύκολο να συσσωρευθούν παράνομα έσοδα, που θα συγκαλυφθούν, τουλάχιστον για όσο χρονικό διάστημα το πολιτικά εκτεθειμένο πρόσωπο διατηρεί την ιδιότητα αυτή και έχει την υποχρέωση να συντάξει και να υποβάλει δήλωση περιουσίας,

ιδιαίτερα εν όψει της διάταξης που περιορίζει τη διάρκεια ανάρτησης των δημοσιοποιούμενων στοιχείων σε 12 μήνες και επιβάλλει την καταστροφή των δηλώσεων «Πόθεν Έσχες» μετά την παρέλευση μιας πενταετίας.

Χωρίς αμφιβολία, ορθή είναι η διάταξη νόμου η οποία απαγορεύει τη δημοσιοποίηση της διεύθυνσης κατοικίας, των αριθμών των τραπεζικών λογαριασμών, των αριθμών κυκλοφορίας των μηχανοκίνητων οχημάτων, των αριθμών των δελτίων ταυτότητας και των αριθμών τηλεφώνων. Την αναγκαιότητα αυτή είχαμε επισημάνει και στη δική μας μελέτη.

Το θέμα του ξένου συναλλάγματος

Ένα σημαντικό θέμα που αγνοήθηκε παντελώς στις νέες νομοθεσίες είναι το θέμα των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων οι αξίες των οποίων είναι εκπεφρασμένες σε ξένα νομίσματα (δηλαδή σε νομίσματα άλλα από το €, στο οποίο πρέπει να συντάσσονται και να υποβάλλονται οι καταστάσεις του «Πόθεν Έσχες». Στη σημερινή εποχή της ελεύθερης (και καθόλα νόμιμης) διακίνησης των κεφαλαίων εκτός Κύπρου, είναι φυσιολογικό και αναμενόμενο ότι ορισμένα περιουσιακά στοιχεία και υποχρεώσεις ενδέχεται να είναι εκπεφρασμένα σε ξένα νομίσματα, με συνέπεια να διαφοροποιείται η εκπεφρασμένη σε € καθαρή περιουσία, λόγω της διαφοροποίησης της ισοτιμίας των επηρεαζόμενων νομισμάτων, ακόμη και στην περίπτωση όπου δεν υπήρξε οποιαδήποτε αλλαγή στην εκπεφρασμένη στο ξένο νόμισμα καθαρή θέση. Στην περίπτωση του «αμύητου» αναγνώστη, το πρόβλημα θα καταστεί προφανές με ένα απλό παράδειγμα: Το σύνολο της περιουσίας κατά την 31 Δεκεμβρίου 2023 και την 31 Δεκεμβρίου 2024 ανερχόταν σε \$1.000.000 κατατεθειμένα σε τραπεζικό λογαριασμό. Η αντίστοιχη ισοτιμία της 31 Δεκεμβρίου 2023 ήταν €1=\$1,11 και της 31 Δεκεμβρίου 2024 ήταν €1=\$1,03. Συνεπώς, η εκπεφρασμένη σε € περιουσία κατά την 31 Δεκεμβρίου 2023 ήταν €900.900,90, ενώ κατά την 31 Δεκεμβρίου 2024 ήταν €970.873,79, δηλαδή η εκπεφρασμένη σε € περιουσία αυξήθηκε κατά €69.972,89, που αντιπροσωπεύει συναλλαγματικό κέρδος. Το κέρδος αυτό είναι καθόλα νόμιμο και πρέπει να αντικατοπτρισθεί στο «Πόθεν Έσχες» για να επιτευχθεί η επιζητούμενη εξίσωση. Στην νεοεισαχθείσα νομοθεσία και αυτό το θέμα αγνοήθηκε.

Στην πράξη, η ημερομηνία αναφοράς των καταστάσεων περιουσίας δεν μπορεί να είναι άλλη από την 31 Δεκεμβρίου

Το γεφύρωμα (άλλως «η συμφιλίωση») δύο συνεχόμενων καταστάσεων περιουσίας είναι πρακτικά ανέφικτη αν οι ημερομηνίες των περιουσιακών καταστάσεων είναι άλλες από την 31 Δεκεμβρίου. Η δυσκολία προκύπτει από το γεγονός ότι οι δηλώσεις εισοδήματος και οι σχετικές βεβαιώσεις των εργοδοτών, των τραπεζών και όλων των άλλων εμπλεκόμενων στο προσδιορισμό της προς αναφορά «αξίας» των περιουσιακών στοιχείων, των υποχρεώσεων, των εσόδων και των εξόδων, γίνεται με χρονικό σημείο αναφοράς την 31 Δεκεμβρίου του κάθε ημερολογιακού έτους. Είναι προφανές ότι η προδιαγραφή του νομοθέτη μιας οποιασδήποτε άλλης ημερομηνίας δημιουργεί ανυπερέβλητα πρακτικά και θεωρητικά προβλήματα. Για παράδειγμα κανένας εργοδότης και καμιά τράπεζα πιθανότατα δεν μπορεί και είναι βέβαιο ότι δεν θα θέλει να εκδώσει δύο βεβαιώσεις για ένα συγκεκριμένο ημερολογιακό έτος (για κάθε μέλος της οικογένειας), για να «σπάσει» τη χρονιά σε δύο περιόδους – μία περίοδο από την 1 Ιανουαρίου μέχρι την προηγούμενη ημέρα της ανάληψης των καθκόντων του πολιτικά εκτεθειμένου προσώπου και μια δεύτερη βεβαίωση που να καλύπτει την περίοδο από την ημέρα της ανάληψης των καθκόντων του μέχρι το τέλος του ημερολογιακού έτους.

Πέραν αυτής της πρακτικής δυσκολίας, που είναι βέβαιον ότι θα προκαλέσει σοβαρή τλαιπωρία και κόστος, υπάρχει και το φιλοσοφικό πρόβλημα του πώς επιμερίζεις ένα έσοδο ή έξοδο (που ποσοτικοποιείται πάνω σε ετήσια βάση) σε δύο επιμέρους συνθετικά στοιχεία; Και τι γίνεται αν η δωροδοκία εισπραχθεί από το πολιτικά εκτεθειμένο πρόσωπο (ή τον/την σύζυγο ή τα εξαρτώμενά τους πρόσωπα) μια μέρα πριν από την ανάληψη των καθκόντων του ή την επομένη της παραίτησής του;

Η λύση που είχαμε προτείνει στο παρελθόν και αγνοήθηκε ήταν να συντάσσονται οι καταστάσεις του «Πόθεν Έσχες» πάνω σε ετήσια ημερολογιακή βάση, ώστε να συμπίπτει το «επιμετρούμενο»

χρονικό διάστημα με εκείνο των φορολογικών δηλώσεων, από την 1 Ιανουαρίου του έτους ανάληψης της θέσεως μέχρι την 31 Δεκεμβρίου του έτους απώλειας της θέσεως. Μια τέτοια προσέγγιση θα έχει το πρόσθετο μεγάλο πλεονέκτημα ότι όλες οι υποβαλλόμενες δηλώσεις «Πόθεν Έσχες» θα έχουν το ίδιο χρονικό σημείο αναφοράς, την ίδια χρονική προθεσμία υποβολής και την ίδια ημερομηνία δημοσιοποίησης, καθιστώντας το έργο της «διαχείρισης» των δηλώσεων, αλλά και το έργο της συγκριτικής μελέτης και της αξιοποίησης των δηλώσεων από τον δημοσιογραφικό κόσμο και την κοινωνία των πολιτών απειρώς ευκολότερο.

Η σύνταξη, η «συμφιλίωση», η υποβολή και η δημοσιοποίηση των Περιουσιακών Καταστάσεων πάνω σε ετήσια ημερολογιακή βάση αναμφίβολα καθιστά το όλον έργο ευκολότερο (από τη σύνταξή τους πάνω σε βάση μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος). Η ετήσια ημερολογιακή βάση έχει το μεγάλο πλεονέκτημα ότι αυξάνει ουσιαδώς τις πιθανότητες του έγκαιρου εντοπισμού των παράνομων πράξεων των πολιτικά εκτεθειμένων προσώπων και τη συνεπακόλουθη απομάκρυνσή τους από την πολιτική σκηνή, περιορίζοντας έτσι τη ζημιά που προκαλούν.

Συμπέρασμα

Για τους λόγους που παρατίθενται στην παρούσα μελέτη, αλλά και για λόγους μικρότερης βαρύτητας που δεν μνημονεύονται εδώ, πιστεύουμε ότι το νέο σύστημα του «Πόθεν Έσχες» θα αποδειχθεί αναποτελεσματικό, όπως και τα προηγούμενα συστήματα που ίσχυσαν για μια εικοσαετία (από το 2004 μέχρι το 2024). Η διαφθορά και η διαπλοκή υποσκάπτουν τη δημοκρατία και την ικανότητα του κράτους να κρίνει και να αποφασίζει με μοναδικό κριτήριο το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου. Η ικανότητα αυτή είναι τεράστιας σημασίας όταν απειλείται η ίδια επιβίωση του κράτους, όπως συμβαίνει σήμερα στην περίπτωση της Κύπρου. Καλούμε, λοιπόν, όλους τους πολιτικούς και τους ανώτατους δημόσιους λειτουργούς να αρθούν στο ύψος των περιστάσεων και να επιφέρουν τις αναγκαίες νομοθετικές τροποποιήσεις, ώστε να καταστεί, επιτέλους, το κυπριακό «Πόθεν Έσχες» λειτουργικό και αποτελεσματικό.

Χρήστος Π. Παναγιωτίδης, Νίκος Γ. Συρίμης, Σερ Χριστόφορος Πισσαρίδης

Λευκωσία, 27 Μαρτίου 2025